

Pratarmė

Profesoriaus Albino Kuncevičiaus archeologinę veiklą pažymint

Šis, 18-asis, *Archaeologia Litwana* tomas skirtas profesoriui, humanitarinių mokslų daktarui Albinui Kuncevičiui jo jubiliejinio 60-ojo gimtadienio proga, įvertinant šio tyrinėtojo svarbius akademinės ir organizacinės veiklos pasiekimus. A. Kuncevičiaus archeologinėje veikloje ryškiai išsiskiria dvi pagrindinės sritys: viduramžių archeologija ir paveldosauga. Be šių sričių, aiškiai matoma ir dar viena, kurią pavadinčiau archeologijos vadyba, tai – archeologinių darbų organizavimas, vadovavimas jiems ir jų koordinavimas. Efektyvios tyrimų strategijos pasirinkimas, iniciatyvumas ir ryžtingumas – vienos iš išskirtinių A. Kuncevičiaus savybių. Tai galima pastebėti vien išvardijus jo buvusias ir dabar turimas pareigas, darbus ir pasiekimus, kurie daro didelę įtaką Lietuvos archeologijoje vykstantiems procesams.

Pagerbiant jubiliatą, leidinys pradedamas vyriausiojo redaktoriaus Algimanto Merkevičiaus pokalbiu su Albinu Kuncevičiumi. Šis mokslinis žanras pasirinktas siekiant nuodugniau ir autentiškiau susipažinti su jubilato archeologine veikla, geriau suprasti jo požiūrį į įvairias Lietuvos archeologijos problemas. *Pokalbyje* su jubilatu skaitytojai ras ir smulkesnę biografinę informaciją, ir autentišką A. Kuncevičiaus požiūrį įvairiais praeities ir šiandienos archeologijos klausimais.

Šiame tome taip pat skelbiama A. Kuncevičiaus mokslinių darbų bibliografija, nuo pirmųjų straipsnių vos užbaigus studijas Vilniaus universitete iki 2017 m. pabaigos publikacijų. Bibliografiją specialiai šia proga mūsų leidiniui sudarė Gintautas Zabiela.

Be šių dviejų pirmųjų darbų, leidinyje publikuojami penki moksliniai straipsniai, kurių chronologija ir tematika labai įvairi – nuo vėlyvojo žalvario amžiaus iki naujųjų laikų ir nuo laidosenos iki odinės avalynės tyrimų bei paveldosaugos ištakų Lietuvoje apžvalgos.

Archeologijos paveldo apsaugos ištakos ir raida Lietuvoje, nepaisant įvairiuose leidiniuose pasirodan-

čių pavienių straipsnių, vis dar nėra detaliai išanalizuota ir apžvelgta, todėl A. Kuncevičiaus ir Justinos Poškienės idėja parengti ir keliuose straipsniuose apžvelgti Lietuvos archeologijos paveldo apsaugos raidą nuo jos ištakų iki šiandienos yra svarbi ir sveikintina. Šiame *Archaeologia Litwana* tome spausdiname pirmąjį šio ciklo straipsnį, skirtą Lietuvos archeologijos paveldo apsaugos ištakoms XIX a. ir XX a. pradžioje. Straipsnyje plačiai aptariama to meto Lietuvos situacija ir kitų šalių įtaka formuojantis archeologijos paveldo apsaugos sampratai ir praktikoms.

Vilniaus universiteto doktorantė Lijana Muradian skelbia kruopščiai surinktus, išanalizuotus ir interpretuotus duomenis apie vėlyvojo žalvario ir ankstyvojo geležies amžiaus laidojimo vietas ir kai kuriuos laidosenos bruožus Šiaurės vakarų Lietuvoje. Straipsnio „duomenų bazėje“ – 19 laidojimo vietų, kuriose suskaičiuoti 182 kapai. Nustatyti šio laikotarpio laidojimo vietose surastų kapų skaičių – nelengvas darbas, žinant didelius šių laidojimo vietų suardymo mastus. Straipsnio autorė visus aptariamo laikotarpio kapus pagal jų įrengimą suskirstė į keturias grupes. Išanalizuoti laidojimo paminklų duomenys panaudoti tam tikriems to meto bendruomenių socialinės organizacijos bruožams rekonstruoti. Laidosenos variantiškumas straipsnio autorei leido teigti, kad aptariamuoju laikotarpiu Lietuvos pajūrio visuomenė jau buvo diferencijuota ir hierarchinė.

Pastaraisiais metais daugėjant archeologinių tyrimų Lietuvos miesteliuose, gerokai pasipildė viduramžių ir naujųjų laikų archeologinė medžiaga, kuri, deja, vis dar retai analizuojama ir paskelbiama. Šioje vis gausėjančioje medžiagoje retkarčiais pasitaiko ir odinių dirbinių, daugiausia avalynės fragmentų, retai kada išliekančių archeologiniuose sluoksniuose, todėl straipsnis, kuriame odinės avalynės tyrinėtojas ir restauratorius Arūnas Puškorius kartu su Atu Žvirbliu

analizuoja 2013 ir 2015 m. Žiezmaruose archeologinių kasinėjimų metu aptiktus odinius radinius, yra neabejotinai svarbus. Straipsnyje atskleidžiami odinės avalynės gamybos ypatumai, rastų gaminių konstrukcijos, dydžiai, gamybos technologijos ir aplinkybės, kitų šalių įtaka šių dirbinių gamybai ir naudojimui ir net šių dirbinių mados aptariamuoju laikotarpiu.

Klaipėdos pilies ir senamiesčio teritorijoje archeologinių kasinėjimų metu surastą ir Mažosios Lietuvos istorijos muziejuje saugomą akmens masės keramiką, datuojamą XIV–XVIII a., plačiame europiniame kontekste analizuoja Vilniaus universiteto magistrė Viktorija Ziabreva. Straipsnio autorė aptarė tokios keramikos gamybos centrus Europoje, apžvelgė technologinius ypatumus, šių dirbinių funkcines grupes ir kitus susijusius klausimus. Autorės nuomone, ši keramika gali būti ir vienas to meto visuomenės socialinių indikatorių, rodantis aukšto socialinio statuso gyventojų buvimą Klaipėdos pilyje ir ankstyvajame mieste.

Surinktus duomenis apie XVI–XVIII a. artilerijos pabūklus, saugomus Lietuvos muziejuose ir privačioje kolekcijoje, apžvelgė Liudvikas Vasiliauskas. Kataloginio pobūdžio straipsnyje patrankos suklasifikuotos, pateiktos jų charakteristikos, aprašymai, nurodytos šių pabūklų saugojimo vietos. Tekstinę straipsnio dalį

papildo nuotraukos; nustatyta 25 artilerijos pabūklų vamzdžių lydinio cheminė sudėtis.

Skyriuje *Mūsų jubilatai* profesorius Mykolas Michelbertas apžvelgė ilgamečio *Archaeologia Lituana* redaktorių kolegijos nario Wojciecho Nowakowskio mokslinę veiklą 65-ojo jo gimtadienio proga, daugiausia dėmesio kreipdamas į W. Nowakowskio bendradarbiavimą su Lietuvos ir Vilniaus universiteto archeologais bei jo darbus baltų archeologijos tematika. Kaip pažymėjo M. Michelbertas, Varšuvos universiteto Archeologijos instituto profesorius, buvęs ir šio instituto direktoriumi, daug prisidėjo plečiant lenkų ir lietuvių archeologų bendradarbiavimą. Į daugelį savo darbų jis įtraukė ir Lietuvos archeologinę medžiagą, o kai kurie jo archeologiniai straipsniai skirti Lietuvos archeologijos paminklams analizuoti. Sveikiname profesorių Wojciechą Nowakowską, sulaukusį 65-ojo gimtadienio!

Tradicine tapusioje *Mokslinio gyvenimo kronikoje* Violeta Vasiliauskienė apžvelgė 2017 m. Archeologijos katedros darbuotojų, doktorantų ir studentų akademinės veiklos rezultatus.

Tikimės, kad šis *Archaeologia Lituana* tomas bus įdomus ir naudingas ne tik archeologams, studentams, bet ir didesniajam skaitytojų būriui.

Algimantas Merkevičius

Preface

Commemorating the Scientific Activity of Professor Albinas Kuncevičius

The 18th volume of *Archaeologia Lituana* is dedicated to Professor PhD Albinas Kuncevičius on the occasion of his 60th anniversary, taking into account this important academic and his organizational achievements. Two main areas of Kuncevičius' archeological activity could be distinguished: medieval archaeology and heritage protection. Besides these two fields, there is another one that could be called *archaeological management* – it is the organization, heading and coordination of the different kinds of archaeological activities. The selection of an effective research strategy, initiative and determination are one of Kuncevičius' exceptional traits. This can be seen only by listing his past and present working positions, occupations and achievements that have a significant influence on the processes taking place in Lithuanian archeology.

In honor of the jubilee, this volume begins with the conversation between the journal's Editor-in-Chief Algimantas Merkevičius and Albinas Kuncevičius. This scientific genre was chosen in order to get a more detailed and authentic view of the celebrant's archaeological activities and to better understand his attitudes regarding various existing issues in the field of Lithuanian archeology. In our conversation, readers will find more detailed biographical information, as well as the authentic approach of Kuncevičius to the various issues of past and present archeology.

This volume also publishes the bibliography of Kuncevičius' scientific publications that ranges from the first articles that he had wrote after graduating from Vilnius University until the end of 2017. The bibliography was compiled specially for this volume of our journal by Gintautas Zabiela.

In addition to these two first publications of the current volume, five scientific articles were published, the chronology and subject matter of which are very diverse, ranging from the Late Bronze Age to the Modern Times, and from burrial customs to leather

footwear research and the review of the origins of archaeological heritage protection in Lithuania.

The origins and development of archaeological heritage in Lithuania, despite some earlier published articles, which appeared in different publications, are still not properly analyzed and reviewed; therefore, the idea of Kuncevičius and Poškienė to write a cycle of articles on the origins and development of Lithuanian archaeological heritage protection is important and very welcome. In this issue of *Archaeologia Lituana*, we published the first article of this cycle, dedicated to the origins of archaeological heritage protection in Lithuania in the 19th century and to the early development of this process until the beginning of the 20th century. The article discusses the archaeological situation in Lithuania at that time and the influence from other countries on the concepts and practices of archaeological heritage protection.

Lijana Muradian, a PhD student of Vilnius University, published her carefully collected, analyzed and interpreted data on the burial cemeteries and some burial customs of the Late Bronze and Early Iron Age from sites found in the northwestern part of Lithuania. The 19 burial sites, in which 182 graves were counted, are the "database" of this article. To determine the exact number of graves in the excavated burial sites of the period is a difficult task, especially knowing the great destruction of some of these burial sites. The author of the article has divided all graves of the mentioned period into four groups according to their arrangements and their different types of stone constructions. The data obtained after the analyses of the graves allowed the author to reconstruct some features of the social organization of those communities that lived in the area of Northwest Lithuania. The obtained data allowed the author to state that the Lithuanian coastal society was already differentiated and hierarchical during the period under consideration.

In recent years, the number of archaeological research in small Lithuanian towns have increased significantly, and archaeological material of the Middle Age and New Age has been substantially increasing. Unfortunately, this types of material are still rarely analyzed and published in Lithuania. In some rare cases, at the time of the excavations, leather articles – mainly fragments of footwear – were found in the archaeological layers and could be analyzed by archaeologists. Therefore, an article in which the leather footwear researcher Arūnas Puškorius, together with Atas Žvirblis, analyzed leather findings found in 2013 and 2015 in the town of Žiezmariai during archaeological excavations is indisputably important. The article reveals the peculiarities of leather footwear production, its design, sizes, production technologies and the discovery circumstances of these products, the influence from other countries on the production and use of these items, and even the fashion of the footwear of that time.

The stoneware found in Klaipėda Castle and the Old Town during the archaeological excavations and that is stored in the History Museum of Lithuania Minor, dated back to 14th to 18th centuries, was analyzed by Viktorija Ziabreva, a postgraduate of Vilnius University. The author of this article submitted data about the main centers of stoneware production in Europe, analyzed the technological aspects of production as well as the functional groups of this type of ceramic pieces found in Klaipėda's Old Town and Klaipėda Castle. According to the author, this type of ceramics could be the one of social indicators of the society of that time, indicating the presence of the high social status of the inhabitants of Klaipėda Castle and the early town.

A collection of data on artillery guns from the 16th–18th centuries, which are stored in Lithuanian museums and in a private collection, was reviewed by Liudvikas Vasiliauskas. In the catalogue-esque article, these guns are depicted, classified, some characteristics of these guns being given and information about their storage locations being provided. The article is supplemented with the photos of these guns. For 25 artillery guns, a chemical composition of their pipe alloys were produced.

In the section *Our Jubilees*, Professor Mykolas Michelbertas reviewed the scientific activity of long-time *Archeologia Litwana* editor Wojciech Nowakowski on the occasion of his 65th birthday, focusing on the cooperation of Nowakowski with the archaeologists of Lithuania and Vilnius University and his works on the topic of the Baltic archeology. As noted by Michelbertas, Nowakowski is a professor of the Institute of Archeology at the University of Warsaw and former director of this institute who contributed heavily to expanding Polish-Lithuanian archaeological cooperation. In many of his publications, Lithuanian archeological materials are included, and some of his archaeological works are devoted to the analysis of Lithuanian archeological materials discovered at some sites. We congratulate to Professor Wojciech Nowakowski on his 65th birthday!

In our traditional chapter titled *Scientific Life Chronicle*, Violeta Vasiliauskienė overviews the key academic activities that teachers and students of the Archaeology Department had undertaken in 2017.

We hope that this volume of *Archeologia Litwana* will be interesting and useful not only to archaeologists and students of archaeology but also to a wider circle of readers.

Algimantas Merkevičius